

Ressurser til forarbeidsuka skoleåret 2015-16

Prosjektgruppa ønsker alle påmeldte folkehøgskoler i prosjektet **Aksjonsforskning og bærekraft – Folkehøgskolen for fremtiden** velkommen som deltakerskole.

Vi har utarbeidet noen ressurser vi håper kan hjelpe dere i gang med prosjektet under forarbeidsuka og ukene før vi møtes på Gardermoen 24.-25. september. Her finner dere en kort presentasjon av prosjektet, informasjon om hva det vil si å være deltakerskole og informasjon om hvem som kan kontaktes om din skole skulle ha spørsmål. Vedlagt finner dere også en oversikt over alle deltakerskolene, med forslag til regionale grupper.

Varm hilsen fra prosjektgruppa,

Astrid Bjerke (prosjektleder/FIVH), Brita Phuthi (FHSR), Marie Wiland (NKF), Kristine Lindberg (FIVH) og Sindre Vinje (FHF), Tom Tiller (vitenskapelig leder)

Innhold

1. PowerPoint presentasjon om prosjektet	2
2. Tidsplan for prosjektet skoleåret 2015-16	2
3. Hva det vil si å være en deltakerskole	3
3a. Aksjonsforskning- og læring	4
3b. Bærekraftig utvikling	6
3c. Undervisning.....	6
3d. Skoledrift og miljøledelse	7
3e. Refleksjonsnotatet Gjort-Lært-Lurt (GLL).....	8
3f. Regionale samlinger	8
4. Ressurser og ressurspersoner – kontaktinformasjon.....	9
5. Oversikt over påmeldte skoler med forslag til regionale grupper	10

Aksjonsforskning og bærekraft
 -Folkehøgskolen for fremtiden

1. PowerPoint presentasjon om prosjektet

PowerPoint presentasjonen er tredelt:

1. Hvorfor er det viktig at Folkehøgskolene jobber med bærekraft?
2. Hva inneholder prosjektet?
3. Hva vil det si å være prosjektskole?

Under hvert bilde er det skrevet en forklarende tekst. Legg gjerne til eksempler fra egen skole.

PowerPoint presentasjonen finner du på [Ressursbanken](#) til prosjektet.

2. Tidsplan for prosjektet skoleåret 2015-16

TID	INNHOOLD	KOMMENTAR
Forarbeidsuka 2015	Planlegging av prosjekt ved egen skole.	Se punkt 3.
28. august 2015	Frist for påmelding til Oppstartsamling på Gardermoen. Hver skole stiller med 4 deltakere (ledelse, lærer, praktisk personale og elevrepresentant). For påmelding, følg denne lenken .	Påmeldingen er bindende og Oppstartsamlingen er obligatorisk for alle deltakerskoler.
7. september 2015:	Frist for betaling (kr. 4000 pr skole) til Oppstartsamling.	Faktura blir tilsendt.
24.-25. september 2015	Oppstartsamling for alle deltakerskolene på Scandic Airport hotell ved Gardermoen fra torsdag 24. september kl. 10:00 til fredag 25. september kl. 15:30.	Mer informasjon og program kommer.
25. november 2015	"Open house" på Folkehøgskolekontoret, Øvre Vollgate 13, Oslo. Åpent for dem som ønsker å få veiledning/veileting av prosjektgruppa.	Meld gjerne ifra til prosjektgruppa om noen fra din skole tenker å komme.
15. desember 2015	Frist for å sende inn refleksjonsnotat /GLL (Gjort – Lært – Lurt).	Se punkt 3e
Uke 4/5 2016	Første regionale samling	Se punkt 3f
Uke 16/17 2016	Andre regionale samling	Se punkt 3f
1. mai 2016	Frist for å sende inn refleksjonsnotat / GLL (Gjort – Lært – Lurt).	Se punkt 3e

Aksjonsforskning og bærekraft
-Folkehøgskolen for fremtiden

3. Hva det vil si å være en deltakerskole

Vi i prosjektgruppa er veldig glade for at over halvparten av alle folkehøgskolene i Norge er deltakere i prosjektet skoleåret 2015-16. Denne måneden ble FN-landene enige om de nye bærekraftmålene for de neste 15 årene og målene vedtas formelt under FNs hovedforsamling i september 2015 ([les mer](#)). Det at nettopp din skole er med på prosjektet *Aksjonsforskning og bærekraft – folkehøgskolen for fremtiden* er et viktig steg videre for å skape en mer bærekraftig utvikling både lokalt og globalt!

Folkehøgskolene jobber i ulik grad med **bærekraft**, og det gjøres allerede svært mye bra, både i undervisning og skoledrift. I forarbeidsuka oppfordrer vi skolen til å starte med at ansatte lager en oversikt over hva som allerede gjøres av bærekraftig arbeid på skolen – både stort og smått, lokalt og globalt – og skryt av det dere gjør! Slik vil din skole få en god oversikt, noe som kan hjelpe dere med å se hva dere ønsker å gjøre mer av som prosjektskole ("[bærekraftmatrisen](#)" kan hjelpe i kartleggingen). Vi oppfordrer til å integrere spørsmål knyttet til bærekraft i *alle* aktiviteter i skolens regi. I stedet for å sette av tid til bærekraft på timeplanen ett par ganger i året, kan man ved hver aktivitet spørre seg: "Er dette lurt å gjøre, sett i et bærekraftperspektiv?".

Aksjonsforskning- og læring er prosjektets strategi for endring til en mer bærekraftig utvikling på skolene og i skolens aktiviteter. I løpet av pilotskoleåret 2014-15 erfarte vi at denne strategien kan gi svært positive endringer, både i større og mindre skala. Målet er at aksjonsforskning- og læring vil bidra til å skape mer bærekraftige holdninger og tiltak blant elever og ansatte på skolen. Professor Tom Tiller er vitenskapelig leder og har lang erfaring med aksjonsforskning- og læring som strategi for endring. Tom vil blant annet bruke refleksjonsnotatene fra skolene til å se på hvordan prosjektet utvikler seg og hvilke resultater som oppnås.

Vi legger opp til stor **fleksibilitet** for deltakerskolene. Vi ønsker at både ansatte og elever ved hver enkelt skole får eierskap til prosjektet og er med på å forme prosjektets utvikling på skolen. Det er ingen krav om antall timer som skal brukes i prosjektet, men erfaring fra pilotåret viser at det fort går med mange timer når elevene blir engasjert og setter i gang og tester ut tiltak. Skolen avgjør om man skal bruke valgfag, linjefag, prosjektuker eller fellesfag til aksjonsforskningen/læringen. Et tips er å la aksjonsforskerne få tid til refleksjon underveis slik at alt ikke skjer i løpet av noen få uker, men heller spredt litt utover skoleåret.

Aksjonsforskning og bærekraft
-Folkehøgskolen for fremtiden

Hver skole skal danne en prosjektgruppe på skolen, bestående av ansatte og elever. Medlemmene i prosjektgruppa skal også delta på **Oppstartsamlingen** på Gardermoen 24.-25. september, som er obligatorisk for alle deltakerskoler. Her stiller hver skole med en ansatt fra ledelsen, pedagogisk personale, praktisk personale og en elevrepresentant. Vi forventer at alle deltakerskolene har lagt planer for og/eller startet arbeidet med aksjonsforskning og bærekraft på skolen innen Oppstartsamlingen. Dette vil være nyttig for å få størst mulig utbytte av seminaret, særlig med tanke på erfaringsdeling. På Oppstartsamlingen vil man få faglig påfyll og større forståelse for prosjektet. Under punkt 1 finner du en kort PowerPoint presentasjon om prosjektet som kan være fin å bruke når det skal presenteres for ansatte og elever i oppstarten av skoleåret.

I løpet av **skoleåret 2015-16** ønsker vi at alle skolene deltar på to regionale samlinger i løpet av vårsemesteret (se punkt 3f), og at det leveres inn to refleksjonsnotater/GLL (se punkt 3e). Se også punkt 2 for tidsplan skoleåret 2015 - 16. Skoleåret 2015 - 16 er første år i prosjektet (ikke medregnet pilotåret), og prosjektet vil fortsette også neste skoleår.

Gjennom å være en deltakerskole i prosjektet håper og tror vi at både ansattes og elevers **holdninger og handlinger** vil bli enda mer bærekraftige og vi er veldig glade for at nettopp din skole har meldt seg på. Målet vårt er at denne satsningen ikke er noe dere skal bære – men noe som skal bære dere. Under følger mer informasjon om hva det vil si å være en deltakerskole.

3a. Aksjonsforskning- og læring

Aksjonsforskning- og læring er en **strategi for endring**. Aksjonsforskeren er tett på det som forskes på, og tar utgangspunkt i eget liv. Formålet med aksjonsforskning er å ha en direkte og umiddelbar påvirkning på forskningsområdet – man forsker for forandring. Forskeren kommer med forslag til endringstiltak, deltar i gjennomføringen av tiltakene og kontrollerer virkningen av dem. Målet er å bidra til å finne løsninger på menneskers praktiske problemer i en virkelig situasjon, å forske i egne liv, ved bruk av **kvalitative og kvantitative metoder**.

Aksjonsforskning er ikke en metode, men et helhetlig forskningsopplegg. Aksjonsforskning krever systematisk og gyldig dokumentasjon på samme måte som annen forskning slik at den kan gjøres tilgjengelig for kritisk evaluering. I aksjonsforskning er **refleksjon** et nøkkelbegrep, og som deltakerskole skal både aksjonsforskerne (eleven) og læreren/lederen skrive refleksjonsnotater/GLL

Aksjonsforskning og bærekraft -Folkehøgskolen for fremtiden

(Gjort - Lært- Lurt, se punkt 3e). Elever og ansatte reflekterer over essensielle spørsmål ved egen praksis og tar med seg lærdommen av det vi har testet ut og gjort.

Det er viktig at **elevene** som velger å jobbe med aksjonsforskning- og læring får ta utgangspunkt i egne liv og interesser når de velger forskningstema (innenfor bærekraft, se punkt 3b). Skolen har gjerne temaer de ønsker at elevene skal forske på, men erfaring fra pilotåret viser at det er avgjørende at elevene får forske på noe de er interessert i for å holde god framdrift og oppnå resultater. Aksjonslærerens rolle er å veilede, hjelpe elevene med å avgrense og lage gode problemstillinger det er mulig å forske på, i forhold til tid og ressurser.

Gjennom aksjonsforskning- og læring kan aksjonsforskerne finne problemstillinger som er relatert til skolens drift, og det er viktig at skolens ansatte er åpne for **mulighetene** dette gir skolen til å gjennomføre bærekraftige tiltak. Aksjonsforskning- og læring kan fungere som en god strategi for økt elevmedvirkning og demokratisk deltakelse på skolen og i lokalsamfunnet.

Professor Tom Tiller er **vitenskapelig leder** i prosjektet og har lang erfaring med aksjonsforskning- og læring. I [Ressursbanken](#) finner du videoer av Tom, hvor han forteller om aksjonsforskning/læring.

Tom Tiller har også skrevet en rekke bøker om temaet.

Eksempler på problemstillinger fra pilotskolene 2014-15:

- Hvordan påvirker mobilen den sosiale hverdagen og miljøet rundt oss?
- Hvordan bevisst-gjøre og påvirke slik at mindre mat kastes?
- Hvordan kan bevisstgjøring påvirke mennesker til å spise sunnere og mer miljøvennlig mat?
- Hvordan øke interessen for miljøspørsmål?
- Hvorfor er depresjon tabubelagt å snakke om blant unge?

3b. Bærekraftig utvikling

FN definerer en bærekraftig utvikling som *en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov*. Det vil si at verdenssamfunnet må jobbe på tre områder *samtidig* for å skape bærekraftig utvikling: Miljø og klima, økonomi og sosial/mennesker. Figuren under viser hvordan dette henger sammen. Alle tre elementene er like viktig i prosjektet.

Les mer om bærekraftig utvikling her: <http://www.fn.no/Tema/Baerekraftig-utvikling>

3c. Undervisning

Som deltakerskole i prosjektet ønsker vi at din skole jobber for at **bærekraft blir en integrert del av all undervisning**. Det er fint at bærekraft er et eget tema på timeplanen, men minst like viktig er det at vi spør oss om holdningene vi har og handlingene vi utfører er bærekraftige. Vi kan for eksempel ved hver aktivitet spørre oss: "Er dette lurt å gjøre, sett i et bærekraftperspektiv?". Skolen din har et verdisyn som skal gjenspeiles i skolens aktiviteter. På samme måte kan også bærekraftperspektivet komme til syne i skolens hverdag. Og så vil vi igjen minne dere om å skryte av alt det dere gjør – både innad i ansattgruppen og til elevene!

Aksjonsforskning og bærekraft -Folkehøgskolen for fremtiden

Ved å bruke **aksjonsforskning/læring** som strategi for endring i undervisningen, vil elevene selv identifisere utfordringer og problemstillinger. Sammen med læreren får elevene testet ut hvordan det fungerer å påvirke medelever og ansatte til endring av holdninger og handlinger, og hvilke resultater dette gir. Elevene får forske i egne liv og på egen skole. Som deltakerskole velger dere selv om aksjonsforskningen/læringen skal være et eget valgfag, eller integreres i alle linjer/fag på skolen. Det kan også være lurt å tenke på hvordan funnene til aksjonsforskerne (elevene) får betydning for den videre skoledriften (se punkt 3d).

Under følger noen **eksempler** på bærekraftig undervisning:

- Bærekraft blir en integrert del av timeplanen og tas opp som tema ved de fleste aktiviteter: Eksempel fra Risøy FHS: Dykkerlinja bruker regnvann til å skylle vådraktene og lærer om vannbruk og utfordringer/muligheter.
- Bærekraftig reising: Økt bruk av sykkel og kollektivtransport på linjeturer i lokalområdene. Hvordan legge opp til mer bærekraftige studieturer i inn- og utland? For eksempel minst en studiereise med tog.
- Undervisning i bærekraft: Valgfag, fellesfag, temadag/uke, linjefag. Gode deltakende opplegg som involverer elevene og skaper dialog og diskusjon (se f.eks. www.folkehogskole.no/iu for opplegg om globale tema).

3d. Skoledrift og miljøledelse

Folkehøgskolen har en unik mulighet til å gi elevene innsikt i hva en bærekraftig hverdag kan innebære. I tillegg vil en redusert miljøbelastning i driften av skolen være et bidrag for å minske miljøbelastningen og bidra positivt i "omdømmebygging".

Skolene gjør allerede mye. De handler blant annet Fairtrade, jobber med å redusere matsvinn, vannforbruk, energiforbruk og avfallsmengder. Men skolene er ofte ikke flinke til å informere om hva de gjør. Gjennom prosjektet er intensjonen å øke fokus på tiltakene som allerede gjøres og å utvide satsingen. Driften av skolen skal også være læringsarena for elevene. Informer og involver elevene i driften. Vi vil igjen minne dere om å skryte av alt det dere gjør – både innad i ansattgruppen og til elevene!

Konkrete eksempler er å finne på [Ressursbanken](#).

3e. Refleksjonsnotatet Gjort-Lært-Lurt (GLL)

GLL (Gjort, Lært, Lurt) er selve metoden vi bruker: Hva har vi gjort? Hva lærte vi av det? Hva er det lurt å gjøre mer av? Vi oppfordrer både skoleledere, lærere, praktisk personale og elever til bruke GLL-metoden til å reflektere over egen læring. (GLL-skjema er å finne på [Ressursbanken](#)).

Det er lurt å bruke GLL-metoden jevnlig. Prosjektgruppa på skolen samler GLL-notatene fra ledelse, lærere, praktiskpersonale og elevene. Før jul og før sommeren sammenstilles notatene i et GLL-notat fra skolen og dette sendes til oss (se tidsplan, punkt 2). GLL-notatene vil så sendes over til vitenskapelig leder Tom Tiller. Mer innhold om GLL og rapportens innhold kommer på oppstartsamlingen.

3f. Regionale samlinger

I løpet av skoleåret 2015-16 deltar alle prosjektskolene på to regionale samlinger på vårsemesteret. Disse samlingen skal ha fokus på erfaringsdeling og faglig påfyll. Vi har kommet med forslag til hvilke uker disse kan arrangeres (se punkt 2), og om disse ukene ikke passer skal samlingene legges så nært som mulig opp til de foreslåtte ukene. I [Ressursbanken](#) kan du se en oversikt over våre forslag til regionale grupper. Vi har fått noen tilbakemeldinger på inndelingen, og tar gjerne imot flere tilbakemeldinger.

Regionale samlinger blir et eget tema på Oppstartsamlingen 24.-25. september på Gardermoen, og da vil deltakerskolene få tid til å organisere disse gruppene og legge planer for samlingene. Skolene dekker selv reise/opphold på disse samlingene, og det er naturlig å legge samlingene på en skole.

4. Ressurser og ressurspersoner – kontaktinformasjon

Prosjektgruppa for Aksjonsforskning og bærekraft – Folkehøgskolen for framtiden består av medlemmer fra Framtiden i våre hender (FIVH), Folkehøgskolerådet (FHSR), Noregs Kristeleg Folkehøgskolelag (NKF), Folkehøgskoleforbundet (FHF) og Tom Tiller (professor og vitenskapelig leder for prosjektet).

NAVN	E-POST	TELEFON
Astrid Bjerke (prosjektleder): FIVH	astrid@framtiden.no	22 03 31 50 / 970 12 631
Brita Phuthi: FHSR	brita@folkehogskole.no	22 47 43 18 / 977 98 131
Kristine Lindeberg: FIVH	kristine@framtiden.no	22 03 31 50 / 473 72 757
Marie Wiland: NKF	marie@ikf.no	22 47 43 16 / 952 79 572
Sindre Vinje: FHF	sindre@folkehogskole.no	22 47 43 02 / 906 09 979

Pilotskoler skoleåret 2014-15

Sist skoleår var fire folkehøgskoler pilotskoler i prosjektet. Disse fire skolene har høstet mange erfaringer og kan gjerne kontaktes dersom din skole har spørsmål angående prosjektet.

PILOTSKOLE	E-POST	TELEFON
Elverum folkehøgskole: Per Egil Andersen (Elverum FHS)	rektor@elverumfhs.no	922 29 855
Folkehøgskolen Sørlandet: Gunnar Birkeland (FHS Sørlandet)	rektor@fhssorlandet.no	404 07 717
Hurdal Verk folkehøgskole: Jon Petter Stangeland	jp@hvf.no	951 47 158
Sund folkehøgskole: Tore Haltli (Sund FHS):	rektor@sundfhs.no	918 26 968

Aksjonsforskning og bærekraft
-Folkehøgskolen for fremtiden**Kompendier om aksjonsforskning/læring og bærekraft:**

Prosjektgruppa utarbeider kompendier om aksjonsforskning/læring og bærekraft for deltakerskolene. Disse vil være klare til Oppstartsamlingen på Gardermoen 24.-25. september 2015. Kompendiet vil gå mer i dybden om aksjonsforskning/læring og bærekraft med både teori og empiri.

Ressursbank:

Prosjektgruppa vil kontinuerlig legge ut informasjon i [Ressursbanken](#) med ulike ressurser og materiale som kan være interessant for deltakerskolene. Her finnes blant annet prosjektrapportene fra pilotskolene og introduksjon til prosjektet. Vi oppfordrer alle deltakerskolene til å dele aktuelt stoff inn på denne Ressursbanken.

I tillegg vil vi tipse om nyttig informasjon på nettsiden til Framtiden i våre hender: www.framtiden.no og Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen: www.folkehogskole.no/iu.

Foredragsholdere (FIVH):

Frida, Caroline, Martin og Line er fire unge engasjerte foredragsholdere fra Framtiden i våre hender som har spesialkompetanse innen henholdsvis etisk klesproduksjon, avfall, energi, rettferdig fordeling av makt og ressurser, og mat. Alle fire har også kunnskap om prosjektet. De kan bestilles til lørdagsseminarer og annen undervisning. Pris kr 3000,- + reise og opphold. Mer om foredragsholderne finner dere i [Ressursbanken](#).

5. Oversikt over påmeldte skoler med forslag til regionale grupper

Per 14. august 2015 er det totalt 42 påmeldte folkehøgskoler. Det vil si at over halvparten av alle folkehøgskolene i Norge skal være med å jobbe for en mer bærekraftig utvikling gjennom aksjonsforskning og aksjonslæring. Skolene er spredt over hele landet og oppdatert oversikt over prosjektskolene finner du i [Ressursbanken](#). Forslag til regionale grupper finnes i samme dokument.